

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776

Ғаниева Халимахон Ахматхоновна

Фарғона давлат университети психология кафедраси доценти

ШАХС ЎЗ-ЎЗИНИ АНГЛАШНИНГ ИЖТИМОЙ ПСИХОЛОГИК МЕХАНИЗМЛАРИ

Аннотация

Шахснинг ўз-ўзини англаши бугунги куннинг долзарб муаммоларидан ҳисобланади. Чунки инсон ўзини тўла англамай туриб, ўз шахсий «Мен»и билан келишмай туриб, ўзга инсонни англаши, ўзгаларнинг ҳиссий кечинмаларини ичдан кечириши мумкин эмас. Шахс ўзини-ўзи англай олса, ўз тасаввурларига эга бўлса, ўз руҳиятида «ички тартиб-интизом»ни жорий этади ва шу асосда ўзини-ўзи руҳий-маънавий жиҳатдан тарбиялайди.

Ключевые слова: Шахс, хулқ – атвор, «Мен - концепция», фрустрация, ўз-ўзини англаш, интерналлар, экстерналлар, Дж. Роттер, «Назорат локуси», З.Фрейд.

Инсон шахсини, унинг юксак маънавий фазилатларини камол топтириш, ёш авлодни бой маданий меросимиз ҳамда тарихий қадриятларимизга ҳурмат-эътибор, ватанимизга меҳр-муҳаббат руҳида тарбиялаш талаблари олдимизга муҳим вазифаларни қўймоқда. Соғлом руҳият эгаси бўлган ёшлар маънавий дунёқарашини шакллантириш, бу борадаги ишларнинг самарали йўллари излаб топиш эса ёшларнинг ўзлигини англаши, уларнинг комиллиги, аҳлоқ-ижтимоий нормалар доирасидаги мақбул ҳаракати билан боғлиқдир. Одамнинг ўз-ўзини англаши, билиши ва ўз устида ишлаши аввало унинг диққати, онги бевосита ўзига, ўз ички имкониятлари, қобилиятлари, ҳиссий кечинмаларига қаратилишини тақозо этади. Яъни, ижтимоий хулқ-шахс томонидан уни ўраб турган одамлар, уларнинг хулқ-атворларига эътибор беришдан ташқари, ўзининг шахсий ҳаракатлари ва уларнинг

оқибатларини мунтазам тарзда таҳлил қилиб боришни ҳам тақозо этади. Чунки инсон ўзини тўла англамай туриб, ўз шахсий «Мен»и билан келишмай туриб, ўзга инсонни англаши, ўзгаларнинг ҳиссий кечинмаларини ичдан кечириши мумкин эмас.

"Дарахтнинг бўшини қурт ейди", деган мақол бежиз айтилмаган. Афсуски, кейинги пайтда маънавий ҳаётимизда бўшашиш, бўшлиқ, сезилмоқда. Маънавий иммунитетни заиф бўлган баъзи ёшлар юриш-туришда ҳам, муомала муносабатда ҳам бошқаларга кўр-кўрона эргашмоқда.

Миллий ўзликимизни, буюк аждодларимизни танимаслик, илм ва ироданинг етарли эмаслиги бунга сабаб бўлмоқда, десак, тўғри бўлади. [1.10]

Шахснинг ўз-ўзи билан келишолмай қолишининг яққол кўринишини экзистенциал психологиянинг асосий ғояси бўлган экзистенциал фрустрация, мазмуний бўшлиқ мисолида кўриш мумкин. Шахсда мазмуний бўшлиқ, вакуум пайдо бўлди, унда ҳаётга муҳаббат, мақсад сари интилиш, фаоллик сўнади, ҳиссизлик, эмоционал совуқлик, бекфарқлик пайдо бўлади. Шунинг учун ёшларни ўзини-ўзи англаш, ўз тасаввурларига эга бўлиш, ўз руҳиятида «ички тартиб-интизом»ни жорий этиш ва шу асосда ўзини-ўзи руҳий-маънавий жиҳатдан тарбиялай олишга ўргатиш лозим. Чунки, шахс маънавияти ривожини аввало ўзини-ўзи англаш, кейинчалик ўз манфаатини англаш ва ниҳоят жамиятни таниш босқичларини тақозо этади. Инсоннинг жамиятни англаши - бу унинг миллий ўз-ўзини англашидир.

Миллий ўз-ўзини англаш - инсоннинг ижтимоий этник умумийликка мансублигида, ижтимоий соҳадаги муносабатларда ўз миллатининг эгаллаган мавқеини яққол тасаввур қилганида, миллий манфаатдорлигида намоён бўлади. Миллий ўз-ўзини англашнинг қатор объектив ва субъектив омиллари мавжуд. Булардан бири миллий туйғу бўлиб, у инсоннинг шахслараро муносабат жараёнида ҳиссий таъсирланишида, юксак маънавий ички туғёнларда, ижодий ғоялар туғилиши каби кечинмаларда акс этади. [2.67]

Миллий ўзликни англаш «Мен»дан бошланиб, реал «Мен», ўтмишдаги «Мен», ҳозирги «Мен», келгуси «Мен», идеал «Мен», динамик «Мен» кўринишларида ўз ифодасини топади. Шахсда ўз-ўзини англашнинг кўринишлари ўрин алмашиб боради, чунки ўзининг яқин ўтмишини баҳолаш, ҳозирги даврдаги, кундаги ҳаёт фаолиятида имкон борича қўйилган камчиликларни бартараф қилиш, муваффақиятга эришишнинг устивор йўллари танилаш, ўз имкониятини ташхис қила олишгина камолот сари етаклайди.

Психологияда инсон шахси билан боғлиқ тушунчалар ичида «Мен - концепция» тушунчаси алоҳида ўрин тутаяди. Бу тушунча шахснинг бошқалар билан муносабатини белгилаб берадиган ўзи ҳақидаги тасаввурлар тўпламидан иборат, деб изоҳланади. Таълим-тарбия жараёнида эса «Мен - концепция» янада муҳимроқ аҳамият касб этади, чунки педагог-ўқитувчи ёшларга ўзи ҳақидаги тасаввурлардан келиб чиқиб баҳо беради, уларга ўзи ўзлаштирган тажрибани узатади, сингдиради.

Агар ўқитувчи ижобий «Мен - концепция»га эга бўлса, яъни унда шахсий тўлақонлик ҳисси мавжуд, етарлича эмоционал барқарор ва етук бўлса, унда бундай ўқитувчининг ёшлар билан муносабати фақат ижобий тасаввурлар асосига қурилади, ўқитувчи ёшлардан ўзига нисбатан салбий муносабатни кутмайди, чунки бундай ўқитувчида ўз-ўзини баҳолаш билан боғлиқ муаммо бўлмайди. Ўз-ўзидан маълумки ўқитувчининг ижобий «Мен-концепция»си талаба шахси шаклланишига ижобий

таъсир кўрсатади, чунки инсон ёшидан қатъий назар ўз фаолиятига нисбатан ижобий баҳолашга эътиёж сезади, бундай муносабат ва ибрат эса талабада ижобий характер хислатларини шакллантиришда муҳим рол ўйнайди. [3.265]

Талаба ёшларнинг келажакда юқори савияли, малакали мутахассис бўлиб етишиши, ихтисослик бўйича барқарор малакалар ва мустаҳкам билимлар эгаллаши келгуси «Мен» билан узвий боғлиқ равишда амалга ошади. Келажакда ўз соҳасининг маҳоратли кишиси, ташаббускор ва ташкилотчи шахс сифатида вояга етиши кўп жиҳатдан улар томонидан танланган идеал касб эгаси фазилатларини қунт билан ўзларида шакллантириб боришга боғлиқ. Бўлгуси мутахассиснинг тинимсиз изланишда бўлишлиги унда динамик «Мен»ни таркиб топтира боради, ижобий ва сифат ўзгаришларини оқилона назорат қила олиши, тўғри баҳолай билиши ушбу жараённинг асосий мезони ҳисобланади.

Шахснинг ўзи, ўз хулқ-атвори, хусусиятлари, жамиятдаги ўрнини тасаввур қилишидан ҳосил бўлган образ - «Мен» - образи бўлиб, унинг адекватлиги яъни ҳақиқатга қанчалик яқин бўлиши шахс баркамоллигини белгилайди. Инсоннинг тарбияланганлиги унинг ўзи ва ўз сифатлари тўғрисидаги тасаввурларга эга бўлиши натижасида намоён бўлади. Чунки ҳар бир шахснинг ўзлигини англаши жамиятдаги мавжуд нормаларга зид ҳаракатлар қилиш эҳтимолини камайтиради.

Ўз- ўзини англаш кўпинча шахс томонидан оғир кечади, яъни инсон табиати шундайки, у ўзидаги ўша жамият нормаларига тўғри келмайдиган, номаъқул сифатларни англамасликка, уларни «яширишга» ҳаракат қилади, ҳаттоки, бундай тасаввур ва билимлар онгости соҳасига сиқиб чиқарилади (австриялик олим З.Фрейд назариясига кўра). Бу ҳар бир шахсдаги ўз шахсиятини ўзига хос химоя қилиш механизмидир. Бундай химоя механизми шахсни кўпинча турли хил ёмон асоратлардан, ҳиссий кечинмалардан асрайди. [4.507]

Ўз-ўзини англаш жараёни шахснинг ўзини ўзи тарбиялаши билан узвий боғлиқдир. Шахснинг ўзини ўзи тарбиялашида қуйидаги омиллар муҳим роль ўйнайди:

1. Ўз-ўзи билан мулоқот, бунда шахс ўзини тарбия объекти сифатида идрок этиб, ўзи билан мулоқотни ташкил этади.
2. Ўз-ўзини ишонтириш, бунда шахснинг ўз имкониятлари, кучи ва иродасига ишониши орқали, ижобий хулқ нормаларига бўйсунитиши амалга ошади.
3. Ўз-ўзига буйруқ бериш - бу тиғиз ва экстремал ҳолатларда шахснинг ўзини қўлга олиши ва мақбул йўлга ўзини чорлай олиши ҳисобланади.
4. Ўз- ўзига таъсир этиш - бунда шахснинг ижтимоий нормалардан келиб чиққан ҳолда ўзида маъқул установакаларни шакллантириши амалга ошади.
5. Ички интизом - ўз-ўзини бошқаришнинг муҳим мезони, ҳар доим ҳар ерда ўзининг барча ҳаракатларини мунтазам равишда коррекция қилиш ва бошқариш учун зарур сифат ҳисобланади.

Психологияда шахснинг ўзини ўзи бошқариши билан боғлиқ бўлган «назорат локуси» назарияси мавжуд бўлиб, унга кўра, ҳар бир инсонда икки типли масъулият кузатилади. Биринчи типли масъулият шундайки, шахс ўзининг ҳаётида рўй бераётган барча ҳодисаларнинг сабабчиси, маъсули сифатида фақат ўзини тан олади. Булар **интерналлар** бўлиб, улар ўзларига ишончнинг ортибалиги, мақсадга эришишда қатъийлик, ўзини анализ қилишга мойиллик, мулоқотга киришувчанлик, одамларга

хайрихоълик ва мустақиллиги билан ажралиб турадилар. Масъулиятлиликининг иккинчи тури барча рўй берган ва берадиган воқеа, ҳодисаларнинг сабабчиси ташқи омиллар, бошқа одамлар деб ҳисоблайдиган **экстерналларга** хос бўлиб, улар ўзининг имкониятларига ишонмаслиги, мақсадларини аниқ бўлмаган муддатларга суриши, ортиқча ҳаяжонланишлари, шубҳаланишлари, конформлиликлари, агрессивликлари ва оғир руҳий кайфиятга мойилликлари билан ажралиб туради. Экстерналлар ҳам ишларини қатъий регламентга асосланган ҳолда муваффақият билан бажара оладилар, лекин бошқа одамлар бошқаруви остида яхши бажарувчанлик хусусиятини намоён қиладилар. [5.178]

«Назорат локуси» тушунчасини фанга киритган америкалик олим Дж. Роттернинг фикрича, масъулиятни ўз бўйнига олишга ўргатилган болаларда хавотирлик, нейротизм, конформизм ҳолатлари кам учраркан. Улар ҳаётга тайёр, фаол, мустақил фикр юритувчилардир. Уларда ўз - ўзини ҳурмат ҳисси ҳам юқори бўлиб, бу бошқалар билан ҳам ҳисоблашиб яшашга сира ҳалакит бермайди. Шунинг учун ижтимоийлашувнинг муҳим босқичи кечадиган таълим муассасаларида ёшларга кўпроқ ташаббус кўрсатиш, мустақил фикрлаш ва эркинликни ҳис қилишга шароит яратиш керак ва бу ҳозирги кун сиёсатининг асосини ташкил этади. Шундан келиб чиққан ҳолда талаба ёшларда локус-назорат даражасини аниқлаш саволномасини ўтказдик. Саволномада психология йўналишининг биринчи ва тўртинчи курс талабалари иштирок этишди. Респондентларнинг бундай тарзда танланишининг сабаби, олий ўқув юртига эндигина адаптация ҳосил қилган талабалар ва битирувчи курс талабаларининг ҳаётга, меҳнатга, оилага ва бошқа одамларга нисбатан муносабатларининг фарқ қилувчи томонларини ўрганиш ҳисобланади.

КУРС	ЭКСТЕРНАЛ		ИНТЕРНАЛ	
	Йигитлар	Қизлар	Йигитлар	Қизлар
I	2	10	20	5
	6%	27%	53%	14%
IV	3	10	7	8
	11%	34%	26%	29%

Битирувчи курс талабаларининг 45 фоизи экстерналлар бўлиб, улардан 34 фоизи қизлар, фақат 11 фоизи йигитлар, қолган 55 фоизи интерналларни ташкил этиб, уларнинг 26 фоизи йигитлар, 29 фоизи қизлардан иборат. Биринчи курс талабаларининг натижалари ҳам бизни қаноатлантирди. Чунки олий ўқув юртига эндигина мослаша бошлаган талабаларнинг 67 фоизи интерналлардир. Уларнинг 53 фоизи ватанимиз мудофааси хизматларида бўлиб, анчагина ҳаётий тажрибага эга бўлган ёшлар эканлиги билан характерланади. 33 фоиз экстерналлардан иборат бўлган ёшлар ичида фақат 6 фоизи йигитларни ташкил қилиб, қолган 27 фоизи қизлардан иборат.

Инсон ўзлигини рўёбга чиқариш ўзига боғлиқ эканлигини қанча тез тушуниб етса, у ҳаётга шунчалик чуқурроқ қарайди ва олдига муҳимроқ мақсадлар қўяди. Ёшларни тарбиялашда улар руҳиятига ўз-ўзини англаш туйғуларини сингдириш орқали психологик етукликка эришувини таъминлаш муҳимдир. Бу туйғу биологик ҳодиса эмас, балки ижтимоий ҳодисадир. Чунки, бу туйғу инсоннинг маънавий шаклланиши жараёнида вояга етади.

Психологик етукликка эга шахс турли ҳаётӣ вазиятлар ва шароитларни хушёр баҳолай олади. Бу хушёрлик амалийлик, воқеликни тўғри баҳолай олиш, шахсда ўзининг ютуқ ва камчиликларини, билим, малака ва қобилиятларини етарлича объектив баҳолай олишида намоён бўлади. Бундай шахс ўз ҳиссиёти, кечинмаларини етарлича яхши назорат қила билиши, яъни ички интизомни юқори ривожланганлиги билан характерланиб туради. Психологик етуклик бошқа одамларнинг хоёиш, истаклари, кечинмаларини тушуниш билан маълум даражада боғлиқ. Бу ўз навбатида мулоқотнинг, ҳамкорликнинг яхши йўлга ыщйилишига, оилада, турли гуруҳларда ижобий муносабатларнинг шрнатилишига имкон беради.

Буюк Сукрот ўз фалсафий баҳсларининг бирида ўзликни англаш ҳақида «аввал ўзингни бил» деб даъват қилган эди. Демак, билиш жараёнида муҳим босқич ёки билимнинг муҳим объекти инсоннинг ўзидир. Ўзликни англаш орқали инсоннинг маънавияти шаклланади. Психологик билимдонлик шахсни ўз-ўзини қўлга олишга, ўз-ўзига буйруқ беришга, ўз-ўзини қайта тарбиялаш ва ўз имкониятларидан тўғри фойдаланишга ўргатади.

Талабанинг ўз-ўзини идрок қилишини уни ижобий ишларга йцналтириш орқали щстириш керак. Бунда талаба ижобий тажриба орттирсин, яъни ўзига, оиласига, гуруҳига, жамоасига манфаатли иш қилиб, олқиш олсин. Талабаларни жамоат ишларига кенг жалб этиш амалиётини кенгайтириш, бу ишдан манфаатдорлигини ошириш лозим. Талабанинг ўзини шахс сифатида англаши, ўз ижобий ва салбий сифатларини таҳлил қилиши, бошқа шахслар ичида ўзшахсини алоҳида ажратиш каби муҳим ижтимоий-психологик сифатларни шакллантиради. Бу эса шахсда ўз-ўзини назорат қилиш тизимини юзага келтиради.

Ўзини англаган инсон ўз манфаатларини ҳам ҳимоя қила олади. Ўз манфаатларини ҳимоя қила олиш ўз фикри, ҳуқуқлари, талабларини ишонч билан гапира олиш ва ўзини ҳурмат қилишни англатади. Ўзига ишонган одам ҳар қандай ҳодисага ўз муносабатини очиқ ва қатъий баён қилади. Яъни у ўз ҳиссиётлари учун маъсулиятни ўз зиммасига олади ва бошқаларга ҳам нимани хис қилаётганлигини англата олади.

Бу хулқнинг нормал усули. Ҳаммада ҳам атрофдагилар учун бефарқ бўлмаган ўз фикр, талаб ва ҳуқуқлар бор. Буларни ҳурмат қилишларига эришишнинг ягона йўли - уларни шахснинг ўзи ҳимоя қила олишидир. Ўзига ишонган одамлар ўз шахсий эътиёжларини англайдилар ва уларни қатъий талаб қиладилар. Шу билан бирга бундай одам бошқа одамнинг ҳам ўз манфаатларини ҳимоя қилиш ҳуқуқини тан олади. Шунинг учун ҳам улар ўз талабларини қўйишда одоб доирасидан чиқишмайди ва атрофдагиларнинг талабларига ҳам ҳурмат билан қарашади. Ўзига ишонган одамлар ўз-ўзлари ва атрофдагилар билан самимий, ҳалол муносабатда бўладилар. Улар борлиқни реал идрок қиладилар, бўлиб ўтаётган ҳодисалар ҳақидауларнинг аҳамиятини бўрттирмай ва камситмай гапирадилар. Улар учун муҳими иллюзиялар эмас, реалликдир. Етук одам ўзининг ва бошқаларнинг нимага арзишини билишни хоҳлайди. Асосий тамойил - ўзини яхши кўрсатишга интилмасдан табиий тутишдир.

Эгоист одам эса фақат ўзи, ўз ишлари билан банд, у аксарият бошқаларни бутунлай инкор қилади. Ҳаммамиз ҳам эгоизм ёмон, биринчи ўринга бошқаларнинг манфаатларини қўйиш керак, деб ўйлаймиз. Лекин одамнинг атрофдагилар ҳақида ғамхўрлик қилиш даражаси - махсус фалсафий масала. Ўз манфаатларини ҳимоя қила олиш эса ўзимиз тўла ҳуқуқимиз бўлган нарсани тан олиш ва талаб қилиш демакдир. Ўз манфаатларимизга риёкорлик қилмаслик учун биз доимий бирон нарсадан воз

кечамиз ва натижада эгоизмдан ҳам ёмонроқ бўлган алртруист - бошқалар учун ўзини қурбон қилувчига айланамиз. Бизни эгоистликда айбламасликлари учун биз нафақат бошқаларнинг манфаатларини биринчи ўринга қўямиз, балки ўзимизнинг қонуний истакларимизни ҳам қурбон қиламиз, натижада ўз-ўзимизни ҳурмат қилмай қўямиз. Шундай бўлиши мумкинки, агар ўзингизга ёрдам бера олмасангиз, хатто хоҳлаганингизда ҳам бошқалар ҳақида ғамхўрлик қила олмай қоласиз. Ҳақиқий ўз манфаатларини ҳимоя қила олиш ҳалоллик ва атрофдагиларнинг ҳуқуқларини ҳурмат қилиш демакдир.

Талабалик даврида ўзини бошқаришнинг таркибий қисмлари, ижодий тафаккур, муайян ҳаётий тажриба, ўзлаштирилган билимларни тартибга солиш асосида ҳис-туйғулар, қарашлар, ахлоқий қадриятлар, ўзлигини англаш ва барқарор эътиқод шаклланади. Шуларни ҳисобга олган ҳолда талаба ёшларнинг қизиқишлари, ҳаётий муаммоларини ўрганиб, улар ўртасида кўпроқ суҳбат, бадиий кеча, учрашув ва мулоқотларни уюштириш, турли хил тўғарак, спорт секцияси, илмий тадқиқот уюшмаларини қўллаш, танлов, анжуман, мунозара, баъс ва бошқа оммавий тадбирларни ташкиллаш лозим. Чунки психолог олим Жан Пиаженинг фикрича ёшларнинг ўз тенгқурлари билан турли мавзуларда қиладиган мунозара ёки баҳслари, ундаги эгоистик, шахсиятпарастлик моҳиятини сусайтириб, ўз-ўзини англаш билан бир қаторда ўзгаларнинг мавқеларини англаш ва ўзида шахсга хос сифатларни ҳам ўстиради.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. Мирзиёев Ш.М “Инсонпарварлик, эзгулик ва бунёдкорлик - миллий ғоямизнинг пойдеворидир”, «Tasvir» нашриёт уйи Тошкент – 2021й., 10 бет.
2. Каримова В.М. Ижтимоий психология. Фарғона 2002 й.67 бет.
3. Кузьмин Е.С. Основы социальной психологии. ЛГУ 2001.265 бет
4. Петровский А.В. Социальная психология. М. 2003 й. 507 бет
5. Соловьева О.В. Обратная связь в межличностном общении. М.1992 й.178 бет.
6. Akhmatkhonovna, G. K. (2021). PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF GENIOLOGY ASSIGNMENT IN YOUNG PEOPLE. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 335-337.
7. Akhmatkhonovna, G. K., & Jamshid, T. (2021). PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FACTORS OF SUICIDAL BEHAVIOR OF MINORS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 9(12), 1053-1058.
8. Maksudov, U. K. (2020). CHARACTERISTIC OF THE PROCESS OF DEVELOPMENT OF SOCIAL ACTIVITY SKILLS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS THROUGH FOLKLORE. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(7), 407-412.
9. Tuychieva, I. I. (2018). Mechanisms Ensuring Children’s Thought Activity Development at Preschool Education Process. *Eastern European Scientific Journal*, (6).
10. Urinova, N. M. (2018). Developing and Promoting Students’ Social Activity. *Eastern European Scientific Journal*, (6).
11. Urinova, N., & Abdullaeva, N. (2020). Opportunities for formulating research skills for higher education students. *Молодой ученый*, (11), 193-195.

12. Ахмедов, Б. А. (2020). Сиддиков Бахтиёр Саидкулович, Джалалов Бахромжон Бегмурзаевич МОДЕРНИЗАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ-ОСНОВНОЙ ФАКТОР В ФОРМИРОВАНИИ ИННОВАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ. *Academy*, 9, 60.
13. Джалалов Б.Б. (2016). МЕСТО И РОЛЬ ВОЗДЕЙСТВИЯ ВОСПИТАНИЯ В ПОВЫШЕНИИ ОБЩЕСТВЕННОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ. *Ученый XXI века*, (5-1 (18)), 38-41.
14. Джалалов, Б. Б. (2020). ЁШЛАР ИЖТИМОЙ ФАОЛЛИГИНИ ОШИРИШНИНГ НАЗАРИЙ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ. *Педагогика ва психологияда инновациялар*, 10(3).
15. Джалалов, Б. Б. (2022). ВО ‘LAJAK O ‘QITUVCHILARNING INNOVATSION KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHDA SMART-TA’LIMNING IMKONIYATLARI. *УЧИТЕЛЬ*, 3(4).
16. Максудов, У. К. (2015). Проблемы и перспективы инклюзивного образования. *Молодой ученый*, (22), 830-831.
17. Максудов, У. К. (2015). Социально-педагогические и экономические проблемы повышения качества непрерывного образования на основе внедрения национальных ценностей. *Молодой ученый*, (12), 776-777.
18. Максудов, У. К. (2018). Проблемы социальной активности молодёжи в духовно-нравственном воспитании. *Молодой ученый*, (46), 306-307.
19. Максудов, У. К. (2019). Развитие навыков социальной активности у учащихся начальных классов посредством фольклора-социально-педагогическая необходимость. *Проблемы педагогики*, (6 (45)), 20-23.
20. Сиддиков, Б. С., & Джалалов, Б. Б. (2016). ЗАДАЧИ РАЗВИТИЯ АКТИВНОСТИ МОЛОДЁЖИ С ПОМОЩЬЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТРЕНИНГОВ. *Ученый XXI века*, (6-2).
21. Туйчиева, И. И. (2019). ВОПРОСЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ АКТИВИЗАЦИИ МЫСЛИТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ДЕТЕЙ В ПРОЦЕССЕ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ. In *PSYCHO-PEDAGOGICAL PROBLEMS OF A PERSONALITY AND SOCIAL INTERACTION* (pp. 22-25).
22. Уринова Н.М., & Байджанов Б.Х. (2016). СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ К ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ. *Ученый XXI века*, (4-2 (17)), 21-24.
23. Уринова Нилуфар Мухаммадовна, & Хусеинова Садокат Ботировна (2021). ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧЕСКАЯ ПОДГОТОВКА БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ГУМАНИТАРНОГО ПРОФИЛЯ К СОЦИАЛЬНО ОРИЕНТИРОВАННОЙ ВОСПИТАТЕЛЬНОЙ РАБОТЕ. *Бюллетень науки и практики*, 7 (5), 434-440.
24. Уринова, Н. М., & Таджибоева, Х. М. (2018). Педагогические основы развития социальной активности учащейся молодежи. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC REVIEW OF THE PROBLEMS OF PHILOSOPHY, SOCIOLOGY, HISTORY AND POLITICAL SCIENCE* (pp. 29-33).
25. Исакова, М. Т. (2019). ФАКТОРЫ ТВОРЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ КОГНИТИВНОГО РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ. In *Психологическое благополучие современного человека* (pp. 627-630).